

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

Tractatus de erroribus Pelagianorum, de gratia, de iustificatione & merito,
de virtutibus theologicis & quatuor cardinalibus, ac de ineffabili mysterio
incarnationis

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniae Agrippinae, 1671

Art. VIII. Vtrum actus contritionis & charitatis, qui ad gratiam habitualement
ultimò disponunt, ab ea effectivè procedant, vel ab auxilio actuali per
modum transeuntis communicato?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77177](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77177)

lus in Sacramento Baptismi recipit gratiam, sine ullo motu liberi arbitrii: Ergo similiter ad ultus, de absoluta potentia, justificari poterit, sine aliquo ejus actu, quo disponatur ad gratiam, per hoc scilicet quod ipsi dormienti, vel nihil operanti, habitus gratia sanctificantis à Deo infundatur; quia talis infusio erit virtualis peccati precedentis retractatio; habitualiter enim transmutabit affectum illius à volitione peccati ad amorem iustitiae.

178. Confirmatur amplius: Si humanitas, maculata peccatis uniretur personaliter Verbo Divino, justificaretur per talem unionem, antequam esset omnem ejus actum, & mundaretur ab omni peccato, ut docent Theologi in Tractatu de Incarnatione: Ergo per absolutam Dei potentiam potest impius justificari, sine ullo motu liberi arbitrii in peccatum. Sed de his fufius in Tractatu de poenitentia, ad quem hujus difficultatis reolutio pertinet.

Diff. 3.
art. 2.
concl. 3.

ARTICULUS VIII.

Verum actus contritionis & charitatis, qui ad gratiam habitualemente ultimo disponunt, ab ea effectivè procedant, vel ab auxilio actuali, per modum transeuntis communicato?

179. Questio solùm procedit de actibus contritionis & charitatis, qui sunt dispositiones ultima ad gratiam habitualemente, eam concomitantes in eodem instanti in quo infunditur; nam de alijs dispositionibus precedentibus tempore infusionem gratiae, non est dubium quin proveniant, tanquam à principio effectivo, ab aliquo auxilio distincto realiter à gratia habituali. Non est etiam hujus questionis sensus, an gratia habitualis sit immediatum principium productivum illorum actuum, cum illa non sit immediate operativa, ut in Tractatu de gratia docuimus: Sed inquirimus solùm, an gratia habitualis sit illorum actuum principium mediatum, eosque efficiat medijs habitibus operativis charitatis & poenitentiae, qui simul cum illa infunduntur in instanti justificationis; vel illi procedant ab aliquo solùm auxilio speciali, à gratia habituali entitativè distincto, & per modum transeuntis communicato.

Diff. 2.
art. 6.

180. Ratio dubitandi est, quia ex una parte videtur intelligibile, quod aliquis actus ab aliqua forma effectivè procedat, & tamen ad ejus receptionem subjectum disponat: si enim ab illa efficitur, eam jam existentem, & in subjecto receptam supponit, cum nulla causa efficiens agat, nisi existat, & accidentis esse sit subjecto inelle, atque adeo ad ejus receptionem subjectum non disponit. Aliunde verò, cum actus contritionis & charitatis sint perfectè vitales in ordine supernaturali, & meritorij gloriae aeternae, non videntur posse procedere, nisi à principio radicali vix supernaturalis, quod est gratia sanctificans, quae in ordine supernaturali gerit vices substantiae; sicut in ordine naturali intellectio & volitio, quia sunt actus vitales, non possunt procedere nisi ab anima, quae est principium radicale vitae intellectualis.

181. Haec difficultas, quae, ut ait Medina, magis subtilis, quam utilis est, Theologorum ingenia

A non parum torquet, eosque in duas sententias omnino oppositas abire compellit. Quidam enim existimant tales actus ad gratiam disponentes, non procedere effectivè ab ea, sed ab auxilio actuali, per modum transeuntis communicato, & à gratia habituali realiter & entitativè distincto. Hanc sententiam communiter defendunt recentiores Theologi, Suarez, Molina, Bellarminus, Curiel, & alii, & ex Thomistis Joannes à S. Thoma, Aravius, Hacquetus, & Philippus à S. Trinitate. Alii verò Discipuli D. Thomae, quos sequuntur Vazquez & Valentia, contendunt actus contritionis & charitatis, qui ad gratiam habitualemente ultimo disponunt, ab ea procedere efficienter, mediantibus habitibus poenitentiae & charitatis, subindeque esse illa priores & posteriores in diverso genere causae, & secundum diversas rationes & formalitates, quas in gratia habituali distinguunt. Haec sententia videtur probabilior, & principis doctrinae D. Thomae, & antiquiorum Thomistarum conformior. Unde pro ea sit

§. I.

Conclusio affirmativa statuitur.

Dico igitur, actus contritionis & poenitentiae, ad gratiam ultimo disponentes, esse effectivè ab ipsa, ut à principio radicali; non verò ab aliquo auxilio, ab ea realiter distincto.

Hac conclusio probari solet à nostris Thomistis, pluribus D. Thomae testimoniis, quae breviter causa praetermittit, & duo tantum quae videntur clariora profero. Primum habetur in 4. sent. dist. 17. quaest. 1. art. 4. quaest. 2. ubi loquens de actibus charitatis & contritionis, qui ad justificationem ultimo disponunt, sic ait: Cum isti motus qui sunt in ipsa justificatione impij, sint quasi dispositio ultima ad gratiae susceptionem, suo modo procedunt quidem in via causae materialis, sed sequuntur in via causae formalis. Unde cum ex eodem S. Doctore ibidem in corp. art. forma finis, & agens, incidant in idem numero vel specie, (ex quo ibidem inferit infusionem gratiae esse priorem remissione culpae, non solùm in genere causae formalis, sed etiam efficientis, & finalis) manifestum est, juxta illius principia, actus contritionis & charitatis, qui ad gratiam habitualemente ultimo disponunt, ab ipsa effectivè procedere, & illam quidem praecedere in genere causae materialis dispositivae, sed subsequi in genere causae, non solùm formalis, sed etiam efficientis & finalis.

Secundum sumitur ex art. 8. hujus questionis, ubi quaerit an gratiae infusio sit prima in ordine naturae inter ea quae ad justificationem requiruntur? & contra partem affirmativam, quam cum aliqua modificatione sustinet, sibi objicit secundo loco: Dispositio praecedit naturaliter formam ad quam disponit: sed motus liberi arbitrii est quaedam dispositio ad susceptionem gratiae: ergo praecedit infusionem gratiae: Cui argumento sic respondet: Ad secundum dicendum, quod dispositio subjecti praecedit susceptionem formae, ordine naturae, sequitur tamen actionem agentis, per quam etiam ipsum subjectum disponitur: & ideo motus liberi arbitrii, naturae ordine praecedit consecutionem gratiae, sequitur autem gratiae infusionem. Unde constat ex D. Thoma, actionem per quam producuntur actus contritionis & charitatis, ad gratiam disponentes, ex parte ipsius Dei, esse ipsam infu-

infusionem gratiæ, quâ mediante elevatur liberum arbitrium, ut eliciat hujusmodi actus. Per gratiæ verò infusionem non potest intelligi collatio auxilii actualis, à gratia habituali realiter distincti: Tum quia S. Thomas loquitur de gradibus: Tum quia ad quam recipiendam requiritur dispositio subiecti; ad gratiam verò actualem nulla requiritur dispositio, ut ipse docet quæstione præcedenti, art. 2. Tum etiam quia ibi loquitur de infusione gratiæ, per quam fit remissio culpæ, ut patet ex corpore articuli, & ex resp. ad 1. gratia autem per quam culpa remittitur, est gratia habitualis, non verò actualis.

114. Adde quod idem S. Doctor ad justificationem nullum aliud auxilium movens liberum arbitrium requirit, quam ipsam gratiam habitualement, aut enim hic art. 7. *Tota justificatio impij originaliter consistit in gratia infusione: per eam enim & liberum arbitrium movetur, mediantibus habitibus charitatis & poenitentia; & culpa remittitur*: At culpa non remittitur per auxilium Dei actuale, sed per gratiam habitualement: Ergo juxta D. Thomam in justificatione liberum arbitrium movetur ad eliciendos actus, ad gratiam habitualement disponentes, per ipsammet gratiam habitualement, quæ, ut infra exponemus, duo exercet munia, nempe auxilii moventis (mediantibus prædictis habitibus) & formæ justificantis, seu peccatum expellentis.

115. Potest insuper suaderi conclusio variis rationibus, quas breviter hic exponemus. Prima, quam in ratione dubitandi insinuavimus, sic potest proponi. De ratione actus vitalis est ut procedat à principio proximo vitæ, ut conjuncto principio radicali, ut patet in omnibus actibus vitalibus, tam corporeis, quam spiritualibus; nullus enim illorum procedit nisi à principio proximo, scilicet potentia, & à principio radicali, nimirum anima: Sed actus contritionis & charitatis, qui ad justificationem disponunt, sunt vitales, vitalitate supernaturali & divinâ vivamus, juxta illud 1. Joan. 3. *Translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus: qui non diligit, manet in morte*: Ergo procedunt ab habitibus poenitentia & charitatis, ut conjunctis gratiæ habituali, quæ est principium radicale vitæ supernaturalis.

116. Dices, ad vitalitatem supernaturalem illorum actuum sufficere, quod procedant à Deo interiorius in anima operante, & eam movente per auxilium supernaturale, per modum transeuntis communicatum.

Sed contra: Deus non potest immediate per seipsum supplere vices principii vitalis, sed ad vitalitatem actus necessario requiritur influxus potentia vitalis, conjuncta principio radicali vitæ: unde si Deus immediate per seipsum moveret aliquod corpus mortuum, operando interiorius in illo, talis motus non esset vitalis, quia non procederet à potentia vitali, conjuncta animæ, quæ est principium radicale vitæ naturalis. Ex quo inferunt Theologi in Tractatu de Angelis, actiones elicatas ab Angelis in corporibus assumptis, puta locutionem, comestionem, aut deambulationem, non esse vitales, quia non procedunt à forma informante, sed ab intelligentia assistente: Ergo etsi Deus moveat interiorius hominem per auxilium supernaturale, ad eliciendos actus contritionis & charitatis, ad justificationem ultimum disponentes; si tamen illi non proce-

dant ab habitibus infusis poenitentia & charitatis, qui tenent locum potentia vitalis in ordine supernaturali, & a gratia habituali, quæ est principium radicale vitæ supernaturalis, non erunt perfecte vitales vitalitate supernaturali.

Confirmatur: Actus fidei & spei, eliciti à peccatore, vitæ supernaturali gratia privato, non sunt perfecte vitales, vitalitate supernaturali, ut communiter docent Theologi, & colligitur ex illo Jacobi 2. *Sicut corpus sine spiritu mortuum est, ita fides sine operibus mortua est*; & ex illo 1. Joan. 3. *Qui non diligit, manet in morte*: & tamen illi actus procedunt à Deo interiorius in anima operante, & eam movente per auxilium supernaturale, per modum transeuntis communicatum: Ergo hoc non sufficit ad perfectam vitalitatem ordinis supernaturalis; sed ad illam necessario requiritur influxus gratiæ sanctificantis, quæ est principium radicale vitæ supernaturalis, medio aliquo habitu supernaturali, qui teneat locum potentia vitalis in illo ordine: unde si actus contritionis & charitatis, ad gratiam habitualement ultimò disponentes, ab ea effective non procedant, sed solum ab auxilio actuali, per modum transeuntis collato, non erunt perfecte vitales, vitalitate supernaturali.

Secunda ratio: Inclinatio actualis voluntatis nostræ in bonum divinum, ut est in seipso, debet effective procedere à gratia habituali, tanquam à principio radicali: Sed actus contritionis, & dilectionis perfectæ, qui ultimò disponunt ad gratiam habitualement, sunt inclinatio actualis voluntatis nostræ in bonum divinum, ut est in seipso: Ergo effective procedunt à gratia habituali, tanquam à principio radicali. Minor constat, Major verò probatur. Omnis inclinatio in bonum alicujus naturæ, eam supponit, & ab ea effective procedit; ex quo inferunt Theologi, quod velle Dei non est ipsius naturæ, sicut intelligere, quia volitio dicitur inclinationem, quæ supponit naturam, & non constituit, & eadem ratione gradus volitivus in rebus creatis non constituit naturam, sicut esse, vivere, & intelligere: Ergo inclinatio actualis in bonum divinum, prout est in seipso, supponit naturam divinam participatam à nobis, & ab ipsa effective procedit, subindeque à gratia habituali, quæ sola est naturæ divinæ, ut natura est, formalis & physica participatio, ut in Tractatu de gratia fuse ostendimus.

Tertia ratio: Actus meritorii vitæ æternæ supponunt gratiam habitualement, & ab ea effective procedunt: Sed actus contritionis, & charitatis, qui ad justificationem ultimò disponunt, sunt meritorii vitæ æternæ: Ergo supponunt gratiam habitualement, & ab ea effective procedunt, non verò ab aliquo auxilio actuali, per modum transeuntis communicato. Major patet ex dicendis disputatione sequenti, ubi conditiones ad meritum vitæ æternæ requisitas exponemus. Minor verò probatur primò ex D. Thoma quæ præcedenti, art. 2. ad 1. sic dicente: *Præparatio hominis ad gratiam habendam quedam est simul cum ipsa infusione gratiæ: & talis operatio est quædam meritoria, sed non gratia quæ jam habetur, sed gloriæ, quæ nondum habetur*. Secundò probatur eadem Minor ratione. Si actus contritionis & charitatis, ad justificationem ultimò disponentes, non essent meritorii vitæ æternæ, sequeretur ad ultimum, justificatum extra sacramentum, posse consequi gloriam sine ullo proprio merito: quod est contra

contra determinationem Concilij Tridentini, definientis gloriam dari parvulis, titulo hereditatis, adultis vero, titulo premij & mercedis. Sequela probatur: potest contingere quod adultus, iustificatus extra Sacramentum per actus contritionis & charitatis, statim moriatur, post adeptam gratiam iustificationis, atque iam alios actus vite eterne meritorios eliciat, & quod post mortem gloriam consequatur: unde si eam non consequatur ex merito actuum contritionis & charitatis, quibus ad iustificationem ultimo se disposuit, manifestum est, quod sine ullo proprio merito illam obtinebit, eamque non habebit titulo mercedis, sed tantum hereditatis, sicut parvuli qui in gratia baptismali decedunt.

190. Respondent Curiel & Joannes à S. Thoma, quod etsi actus illi non essent effectivè à gratia habituali, essent tamen meritorij gloriæ, quia subiectum haberet gratiam habitualement in illo instanti in quo elicerentur, per quam esset gratum Deo.

Sed contra: Ut actus habeant rationem meriti propriè, non sufficit quod sint in subiecto habente gratiam, sed insuper requiritur aliquis influxus gratiæ, per charitatem, & alios habitus, quo vel eliciantur, vel saltem impendantur formaliter, aut virtualiter, alias omnes actus hominis iusti, sive supernaturales, sive naturales, essent meritorij, quod non recipitur communiter: Ergo etsi homo habeat gratiam habitualement in eodem instanti, in quo elicit actus contritionis & charitatis ad eam ultimo disponens, si tamen illi actus effectivè non procedant à gratia habituali, medio habitu charitatis & penitentia, non erunt meritorij vite eterne, subindeq; adultus, qui eam ex vi solum illorum actuum consequatur, eam non habebit ex meritis, & titulo mercedis, sed sine meritis, & solum titulo hereditatis.

191. Quarto ratio: Si actus contritionis, & dilectionis perfectæ non essent effectivè à gratia habituali, eam mediantibus illis actibus homo mereretur de condigno: Sed hoc non debet admitti: Ergo nec illud. Minor est certa: colligitur enim aperte tum ex Apostolo ad Rom. 3. dicente: *Iustificari gratis, tum ex Tridentino sess. 6. cap. 8. ubi dicitur: Nihil eorum quæ iustificationem præcedunt, sive fides, sive opera, ipsam iustificationis gratiam promerentur*; eamque docet expressè S. Thomas supra citatus, dicens quod *operatio quæ homo præparat se ad gratiam habendam, est quidem meritoria, SED NON GRATIÆ quæ jam habetur, sed gloriæ quæ nondum habetur*. Sequela verò Majoris probatur: Id quod est sufficiens ad merendum de condigno gloriam, est etiam sufficiens ad condignè promerendum gratiam iustificantem; si ipsam non præsupponat tanquam principium à quo effectivè procedat; cum enim gloria sit gratia consummata, quod est sufficiens principium condignè promerendi gloriam, est etiam sufficiens principium promerendi condignè gratiam habitualement, dummodo talis gratia non sit principium talis meriti: Sed actus contritionis & charitatis, quibus homo ad iustificationem ultimo se disponit, sunt sufficientes ad merendam gloriam, ut supra ostendimus, & farentur Adversarij: Ergo ad promerendam primam gratiam, quæ in instanti iustificationis infunditur, si ab ea effectivè non procedant.

192. Dices forte, quod licet tales actus non proce-

dant effectivè à gratia habituali, eam tamen promereri nequeunt, quia sunt simul cum illa, & meritum aliquo saltem instanti debet præcedere præmium.

Sed contra: Actus charitatis intensiores habitu, merentur de condigno ejus augmentum, ut colligitur ex Tridentino sess. 6. can. 32. & nihilominus tale augmentum est in eodem instanti: Ergo ex eo quod actus charitatis & contritionis perfectæ, & gratia habitualis existant in eodem instanti, male inferitur tales actus non posse gratiam illam de condigno mereri.

Ultima ratio philosophica est, & potest sic proponi. Non repugnat aliquid disponere subiectum ad receptionem alicujus formæ, & nihilominus ab illa procedere: Ergo licet actus contritionis & charitatis ad gratiam iustificantem ultimo disponant, possunt tamen ab illa effectivè procedere. Consequentia patet: Antecedens probatur. Forma constitutiva naturæ est causa efficiens omnium suarum passionum, & tamen illæ sunt dispositiones ad recipiendam & conservandam illam in materia: v.g. anima rationalis nequit recipi in materia, sine sensu tactus, & sine complexione sufficiente ad illum, & ideo ipse tactus & complexio sufficiens pro illo, sunt dispositiones ad introducendam & conservandam animam in corpore; unde teste Aristotele 2. de anima, textu 94. & D. Thomà 1. p. quæst. 76. art. 5. juxta majorem vel minorem perfectionem complexionis requiritur ad sensum tactus, anima est perfectior vel imperfectior, & ingenium crassius vel subtilius; & tamen certum est ipsum tactum, & complexionem requisitam ad illum, solum posse effectivè produci ab anima, ut à causa efficiente immediata, quia tactus est potentia vitalis & animalis, quæ exigit produci à principio radicali vite, scilicet anima. Idem contingit in calore ut octo, qui remanet in igne: ille enim effectivè producit à forma ignis qui generatur, & tamen ultimo disponit ad illam; sicut docet S. Thomas 3. p. quæst. 7. art. 13. ad 2. ubi sic habet: *Calor qui fuit dispositio ad formam ignis, est effectus profluens à forma ignis jam præexistente*; & quæst. 9. art. 3. ad 2. ait: *Per calorem disponitur materia ad suscipiendam formam ignis, quæ tamen adveniente, calor non cessat, sed remanet, quasi quidam effectus ætalis formæ*. Ergo non repugnat aliquid disponere subiectum ad receptionem alicujus formæ, & nihilominus ab illa procedere.

Confirmatur: Organizatio corporis est dispositio ad receptionem animæ, & tamen corpus non habet esse organicum, nisi ab anima, ut docet S. Thomas 1. p. quæst. 76. art. 4. ad 1. & communiter Philosophi, cum explicant hanc definitionem animæ ab Aristotele traditam: *Anima est actus corporis physici organici, &c.* Item diaphaneitas seu perspicuitas est ultima dispositio in corpore diaphano ad receptionem lucis, quæ propterea definitur ab Aristotele, *Actus perspicui*; & tamen talis diaphaneitas à luce procedit, cum impossibile sit aliquod corpus esse diaphanum, nisi ex participatione lucis. Ergo licet actus contritionis & charitatis ad gratiam habitualement ultimo disponant, possunt nihilominus ab illa procedere; quia ut ait Philosophus 5. metaph. & 2. physic. *Causæ sunt sibi invicem causæ*: unde quod in uno genere est causa alterius, potest in alio genere ab ipso dependere & causari, subindeque in diverso genere causæ simul esse prius

materia & forma, ut intelliguntur in fieri, causant totum, ut enim intelliguntur in facto esse, simul sumptæ, sunt formaliter idem quod totum, unde realiter non possunt illud causare, quia inter causam realem & effectum debet intercedere distinctio realis. Adde quod fieri rei est aliquid reale, habens existentiam realem in instanti temporis vero & reali: Ergo potest habere aliquem effectum realem: Ergo pro illo priori naturæ, quo gratia est in infundi, potest causare dispositiones. Cum enim fieri rei causet esse illius in facto esse, debet causare quicquid est necessarium ad ponendum factum esse. Sed dispositiones sunt necessariae ex parte subiecti ad ponendam gratiam in facto esse, & ad illam connaturaliter recipiendam: Ergo ab eodem fieri gratiæ, à quo ponitur ejus factum esse, dispositiones ad gratiam effectivè causari debent.

199. Sed ad maiorem hujus obfcurissimæ & difficillimæ questionis elucidationem, & plurium argumentorum solutionem, diligenter observandum est, quod quando dicimus cum Aristotele & D. Thoma, quod causæ sunt sibi invicem causæ, & sese mutuo in diverso genere præcedunt, & subsequuntur, non intendimus quod causa materialis præcedat efficientem, sub ratione efficientis, ita ut detur mutua causalitas inter causam materialem & efficientem, quia causa efficiens in executione est prior simpliciter & omnibus modis causæ materiali, & formali; nam materialem causam transmutat, ut recipiat formam; formam verò introducit in materiam, in cuius introductione exercetur causalitas utriusque causæ materialis & formalis; materialis quidem, recipiendo formam; formalis verò, informando materiam: unde hanc utramque causalitatem prævenit causalitas causæ efficientis, cum utramque causet; adeoque nullo modo causalitas causæ efficientis est posterior causalitate materiali & formali, sed solum causa materialis & formalis, efficiens & finalis, sese mutuo in diverso genere præcedunt & subsequuntur. Pater hoc exemplo supra adducto aeris aperientis fenestram, & per eam intrantis in aulam: impulsus enim, quia concurret in genere causæ efficientis, prior est omnibus modis apertione fenestram, & introitu aeris seu ventis introitus verò aeris seu ventis, & apertio fenestram, se mutuo præcedunt & sequuntur in genere causæ materialis & formalis; nam aer non introiret, nisi aperiretur fenestra, neque fenestra aperiretur, nisi aer introiret. Ita similiter in præsentī dicimus quod gratia habitualis, ut est in infundi, & ut habet rationem auxilij moventis, sub qua ratione effectivè causat (radicaliter) actus contritionis & charitatis, simpliciter & omnibus modis illos præcedit, & nullo modo est illis posterior: secundum verò aliam formalitatem quam habet, nempe ut est forma efficiens subiectum, & constituens illud gratum, filium Dei adoptivum, &c. est prior & posterior illis actibus, in diverso genere causæ, eos enim præcedit in genere causæ formalis, & subsequitur in genere causæ materialis dispositivæ. Unde axioma illud, *Causa sunt sibi invicem causa*, intelligitur de causis materiali & formali, efficiente & finali, ad invicem comparatis, non verò de causa efficiente, ad materialem vel formalem comparata.

Obijcies primò: Tridentinum sess. 6. cap. 5. & can. 3. & 4. dispositiones ad justificationem refert in Dei motionem, & gratiam prævenientem, excitantem, atque adjuvantem, tanquam in causam efficientem: Sed gratia excitans atque adjuvans ad producendos actus, qui ad justificationem ultimò disponunt, non est habitualis, sed actualis, nimirum auxilium quoddam transiens. Ergo ex Tridentino actus contritionis & charitatis, ultimò ad justificationem disponentes, non procedunt à gratia habituali, sed ab auxilio actuali per modum transeuntis communicato.

Confirmatur: Concilium ibidem cap. 7. alicuique dari iustitiam & gratiam habitua-lem, secundum propriam cuiusque dispositionem & cooperationem: At si talis dispositio effectivè procederet à gratia habituali, potius esset dicendum, dispositionem esse juxta proportionem gratiæ habitualis, quam gratiam habitua-lem juxta proportionem dispositionis: Ergo, &c.

Ad objectionem respondeo concessā Majori, negando Minorem: gratia enim habitualis, ut inquitur, & est in fieri, præveniens & excitans auxilij rationem habet, *Per eam enim* (inquit S. Doctor supra relatus) *liberum arbitrium movetur, & culpa remittitur*; Et rursum: *ipsa Dei moventis motio, est gratia infusio*. Unde licet ad actus qui justificationem antecedunt, & ad eam removere solum disponunt, requiratur aliquod auxilium, à gratia habituali realiter & entitativè distinctum, non tamen ad actus contritionis & charitatis, qui sunt dispositiones gratiæ habitua-lem concomitantes, & ponuntur in eodem instanti quo illa infunditur: cum enim gratia habitualis possit in hoc instanti diversa obire munia, & simul movere liberum arbitrium, & sanctificare animam, atque ab ea peccatum expellere, frustra tunc admittitur aliquod auxilium realiter ab ea distinctum, nam frustra fiunt per plura, quæ possunt fieri per pauciora.

Ad Confirmationem nego etiam Minorem: nam licet gratia habitualis, ut est in infundi, & quatenus gerit munus auxilij moventis, non commensuretur uniuscuiusque dispositioni, sed potius eam efficiat, & sibi commensuret; ut tamen habet rationem habitus sanctificantis, & est in facto esse, ac perfecte communicat subiecto suum effectum formalem, datur unicuique juxta proportionem dispositionum.

Obijcies secundò: D. Thomas 1. p. quæst. 62. art. 2. ad 3. dicit conversionem ad Deum clare visum requirere gratiam consummatam; conversionem meritoriam beatitudinis, requirere gratiam habitua-lem; conversionem verò, quæ homo se præparat ad habendam gratiam, non requirere gratiam habitua-lem, sed operationem Dei moventis animam ad se. Ergo actus charitatis & contritionis, qui sunt præparationes & dispositiones ad gratiam habitua-lem habendam non procedunt à gratia habituali, sed actuali. Eandem doctrinam tradit in hac parte quæst. 109. art. 6. his verbis: *Alto modo potest intelligi præparatio voluntatis humana ad consequendum ipsum gratia habitua-lem donum: ad hoc autem quod præparat se homo ad susceptionem huiusmodi doni, non oportet præsupponere aliquod aliud donum habituale*.

habitale in anima, quia sic procedetur in infinitum ; sed oportet presupponi aliquod auxilium gratuitum Dei interius animam motum, sive inspirantis bonum proprium. Ecce quomodo D. Thomas distinguit auxilium seu donum gratiæ , à quo procedit preparatio ad gratiam habitualem habendam , à dono ipso habituali, illudque appellat auxilium Dei moventis, seu Dei motionem : motio autem Dei, in doctrina D. Thomæ, est aliqua qualitas collata per modum transiētis, non verò habitus gratiæ sanctificantis donum.

ipsum gratia satisficientis donum.
Id confirmat Joannes à S. Thomas hic disp. 2. 8.
art. 2. ex quest. 2. 8. de verit. art. 8. ubi D. Thomas
referens sententiam asserentem, gratiam
habitualement praecedere contritionem, quia medi-
a contritione causat efficienter remissionem
peccatorum, eam his verbis repellit: Si gratia
per actum contritionis, & fidei formata, causat remis-
sionem culpae, causabit eam per modum causae efficien-
tis, quod esse non potest: nam causa effectivè destruens
aliquid, prius ponitur in esse, quam id quod destruit sit
in esse, non enim agetur in ejus destructionem quod
jam non est: unde sequeretur, quod gratia prius esset in
anima, quam culpa esset remissa, quoad est impossi-
bile. Unde patet, quod gratia non per aliquam opera-
tionem efficit causam remissionis culpae, sed per informati-
onem subjecti. Ex quibus verbis eximitur Joannes
à S. Thomas invictum argumentum defumi ad-
versus nostram doctrinam: nam si contritio (in-
quit) in quantum dispositio ultima, efficitur
à gratia habituali, & illa contritio servit ad ex-
pellendum peccatum, gratia habitualis per ali-
quam operationem suam, scilicet per contritio-
nem à selicitam, est causa remissionis culpae;
quod tamen expressè rejicit S. Doctor verbis
relatis. Addit quod si ideo non possit (ut loquitur
D. Thomas) gratia habitualis effectivè des-
truire peccatum, quia aliàs deberet ad ipsum
supponi existens, cum non minus requiratur
existentia gratiae, ut producat ultimam dispositi-
onem, quam ut efficienter destruat formam
contrariam; eadem ratione quā probat D. Thomas
remissionem culpae non posse esse à gratia
habituali, probatur etiam quod contritio, ut di-
spositio ultima ad remissionem culpae, à gratia
habituali effectivè non procedat.

ad primum & secundum D. Thomæ testi-
monium respondeo, quòd quando S. Doctor ait
ad conversionem, per quam aliquis præparat se
ad gratiam habendam, non exigilicquam habi-
tuali gratiam, vel loquitur de præparatione
imperfecta ad gratiam, & anteceden-
tem, quæ ab actuali auxilio procedit: vel si loquitur de dis-
positione perfecta & concomitante, solum in-
tendit non requiri aliam habitualem gratiam,
seu donum habituale, distinctum à gratia sancti-
ficante, quæ in instanti justificationis infundit-
ur; alias (inquit) daretur processus in infinitum:
vel denique solum vult excludere donum
habituale per modum habitus, non verò per
modum auxilij, & in infundis; & hoc vocat mo-
tionem, seu Dei movens auxilium, quia gratia
habitualis, dum infunditur, movet liberum ar-
bitrium: unde ait hic art. 8. *Ipsa Dei movens mo-
tio est gratia infusa.* Quòd autem interpretatione
iste sit legitime, patet ex eo quòd D. Thomas
ait ibidem, conversionem meritoriam beati-
tudinis esse à gratia habituali: unde, cum dis-
positiones simpliciter ultimæ ad gratiam, quæ
sunt contritio, & dilectio Dei super omnia, sint
meritorie beatitudinis, manifestum est, juxta

ipsius principia, eas à gratia habituali procedere.

Ad tertium defumptum ex quaest. 28. de ve-
rit. similiter dico, **3.** Thomam ibi loqui de gra-
tia habituali, ut est in facto esse, & habet ratio-
nem habitus, & forme iustificantis; quo pacto
formaliter, & non efficienter, remittit seu ex-
pellit peccatum, non verò loqui de ipsa ut est in
fieri, & habet rationem auxilii moventis: nam
sub hac ratione non remittit peccatum formali-
ter, sed tantum efficienter, movendo liberum
arbitrium, ut per actus contritionis & charita-
tis ad eam remissionem ultimo disponat.

Unde ad argumentum quod Joannes a S. 297.
Thoma invidum appellat, facile respondetur,
distinguendo Majorem: Si contritio, inquan-
tum ultima dispositio, efficienter procedat à
gratia habituali, per aliquam operationem su-
am, gratia habitualis, considerata in facto esse,
& ut habet rationem habitus, & forma justifi-
cantis, erit causa remissionis peccati, negatur
considerata præcisè in fieri, & quare non habet
rationem auxilii moventis, conceditur. Ad id
quod addit dico, ut gratia habitualis producat
ultimam dispositionem ad seipfam, necessarium
quidem esse quod existat, sed eo duntaxat mo-
do quo eam producit, non vero alio quo ipsam
non causat: subindeque cum non nisi ut infundit-
ur, & ut est adhuc in fieri, eam efficiat, hoc dun-
taxat modo, atque adeo imperfectè tantum, &
vialiter, ac incompletè debere existere, non ve-
rò perfectè, completè, & in esse quieto & per-
manenti.

Objicies terriò cum Suare: Si actus charitatis & contritionis in instanti justificationis sunt a gratia, præsupponunt eam existentem. (cùm causa efficiens causetur existens) ac proinde unitam animæ; cùm gratia sit accidens, & existentia accidentis sit inexistèntia, seu inhærentia: Ergo non possunt animam disponere ad receptionem ejus in subiecto.

D Sed facile responderetur ex dictis, distinguendo Antecedens: præsupponunt eam ut existentem & unitam animæ, in ratione auxilii actualis, concedo Antecedens: in ratione habitus & formæ sanctificantis, nego Antecedens & Consequentiam: potest enim gratia habitualis prius naturâ animæ uniri per modum auxilii moventis, ut illam ultimo præparet ac disponat per actus contritionis & charitatis, ad recipiendos effectus formales quod tribuit, ut habet rationem habitus & formæ sanctificantis.

Dices: Hujusmodi actus procedunt à gratia, 219.
tanquam à principio radicali virtutum charita-
tis & poenitentiae: Sed in quantum est princi-
pium radicale talium virtutum, & aliarum infu-
sarum, habet rationem habitus, & formæ sancti-
ficantis: Ergo tales actus procedunt à gratia, in-
quantum habet rationem habitus, inq. vero ut
gerit vices auxilii.

Respondet gratiam, ut principium radicale virtutum infusarum, habere rationem habitus & formæ sanctificantis, sed hanc non exercere, nisi prius prioritate a quo, seu nature, & ordine executionis, exercendo rationem auxilii, moventis, radicaliter per seipsam, & formaliter per habitus infusos, qui ab ipsa emanant, ut proprietates ab essentia, ut sic præparat sibi subiectum, ut connaturaliter suum effectum formalem illi communicet.

Objicies quarto cum eodem Authore: Gratia habi

habituali infunditur homini, quia est contritus: Aet si contritio eliceretur ab habitu gratiae, haec causalis non esset vera, sed potius ista: ideo homo contritur, quia ipsi infunditur habitus gratiae: Ergo contritio per quam homo ad justificationem ultimò disponitur, non procedit ab habitu gratiae, sed ab auxilio actuali per modum transeuntis collato.

213. Respondeo concessa Majori, negando Minorem: cum enim gratia habitualis exerceat munus auxilii moventis, & formae sanctificantis, utraque causalis est vera: prima quidem, intellecta de gratia ut habet rationem habitus & formae sanctificantis; secunda verò, intellecta de eadem gratia ut gerit vices auxilij, & prout est in fieri seu infundi, ut antea explicatum est. Sicut in ordine naturali, istae causales sunt verae, in diverso causae genere: fenestra aperitur, quia ventus aulam ingreditur: ventus aulam ingreditur, quia fenestra aperitur. Anima unitur corpori, quia est organicum, seu ultimò dispositum ad eam recipiendam: corpus organicum est, quia anima ei unitur & ipsum informat. Corpus recipit lucem, quia est diaphanum: & est diaphanum, quia recipit lucem. Aer illuminatur, quia purgatur à tenebris: & purgatur à tenebris, quia illuminatur. Causa enim, ut supra ex Aristotele dicebamus, sunt sibi invicem causae; unde quod causat aliquid in aliquo genere causae, ab ipso causari & dependere potest in alio genere.

214. Obijcies quintò: Homo per visionem & ambulationem non potest seipsum disponere ad habendos oculos, vel pedes, quia tales actiones effectivè procedunt à potentia visiva, vel progressiva. Calor etiam, quamvis possit esse ultima dispositio ad formam ignis, non tamen calefactio, quia à tali forma effectivè producit: Ergo similiter, si actus contritionis & charitatis à gratia habituali effectivè procedunt, non poterunt ad ipsam disponere: vel Contrà, si ad eam disponant, non poterunt ab ipsa procedere.

215. Respondeo concessa Antecedente, negando Consequentiam & paritatem. Ratio autem discriminis est, quia visio & ambulatio, cum sint actiones successivae, non possunt fieri in instanti, unde praesupponunt in homine potentiam progressivam & visivam, non solum prioritate naturae, & instantis à quo, sed etiam prioritate temporis & existentiae: quare cum ultima dispositio ad aliquam formam, eam comitetur, & sit in subiecto in eodem instanti quo forma in ipso recipitur, implicat quòd homo per visionem & deambulationem seipsum disponat ad habendos oculos & pedes: & idem est de calefactione respectu ignis, cum illa pariter sit actio successiva, & non instantanea. Econtrà verò cum actus contritionis & charitatis sint actiones instantaneae, & non successivae, eliciuntur ab homine in eodem instanti justificationis, in quo gratia infunditur, eamque prioritate solum naturae praecedunt; ideoque licet ab ipsa effectivè procedant, possunt tamen ad illam disponere, non ad modum dispositionis antecedentis, sed concomitantis: sicut calor ut octo disponit ad formam ignis, à qua profluit, ut supra ex D. Thoma vidimus.

216. Obijcies sextò: Gratia justificans, etiam respectu hominis contriti, est novum beneficium Dei, ex cuius accessione penitens multum crescit & ditatur: At si illa praesupponeretur in ho-

mine, ut principium efficiens primae contritionis, non esset novum Dei beneficium, &c. Ergo gratia habitualis non est principium efficiens primae contritionis. Major est certa, & communiter recipitur à Theologis. Sequela etiam Minoris videtur manifesta: cum nulla forma possit esse novum donum, seu beneficium, respectu ejus qui possidet illam.

Respondeo concessa Majori, negando sequentiam Minoris: cum enim actus contritionis non mereantur primam gratiam habitualement, sed se habeant duntaxat ut dispositiones ad illam, semper est novum beneficium, Deum conferre gratiam habitualement contritionis. Quòd verò tales actus procedant efficienter ab eadem gratia, sub formalitate auxilij moventis, non tollit rationem novi beneficii; sicut non tollit novam esse actionem aut mutationem quā introducit forma in materia disposita, quòd dispositiones concomitantes procedant efficienter ab ipsa forma. Similiter per justificationem penitens multum crescit, & ditatur, quia illa non solum importat gratiam habitualement ut est infundi, & gerit vices auxilij moventis, sed etiam ut est infusa, & in facto esse, & quatenus habet rationem formae sanctificantis, & dantis esse divinum participativè; sub qua ratione causat plures effectus formales, nempe hominem sanctificare, renovare interius, donis Spiritus Sancti, & virtutibus infusis adornare, & dare illi jus ad hereditatem regni coelestis, ex quorum accessione penitens mirum in modum ditatur.

Obijcies septimò: Actus virtutis acquisitae nequit efficienter procedere ab habitu quem causat: Ergo nec actus charitatis ab habitu charitatis infusa, ad quem ultimò disponit, subindeque nec ab ipsa gratia habituali, quae est illius radix.

Respondeo concessa Antecedente, negando Consequentiam, & paritatem. Ratio discriminis est, quia actus virtutis acquisitae est causa efficiens habitus, cuius dicitur causa; unde cum idem non possit esse prius & posterius in eodem genere causae, non potest ab illo effectivè procedere: at verò primus actus charitatis ultimò disponens ad gratiam habitualement, non est causa efficiens ipsius, sed tantum dispositiva, unde non repugnat quòd ab illa effectivè procedat.

Dices, ex hac solutione sequitur, quòd saltem contritio, quae est pars Sacramenti Penitentiae, non potest effectivè procedere à gratia habituali, quae in tali Sacramento confertur, cum illam producat effectivè, saltem instrumentaliter, & duo non possint se invicem causare in eodem causae genere.

Respondeo hanc instantiam solum probare, quòd gratia habitualis non possit producere contritionem, quatenus est pars Sacramenti Penitentiae, & virtute clavium habet vim producendi gratiam sacramentalem; non verò quòd contritio secundum se considerata, & quantum ad suam substantiam, à gratia habituali effectivè non procedat. Nam ut ait S. Doctor quæst. 28 de verit. art. 8. ad 2. Penitentia Sacramentum habet conferre gratiam, ex virtute clavium, quibus se penitens subijcit: contritio igitur si secundum se consideretur, non se habet ad gratiam, nisi per modum dispositionis; sed si consideretur in quantum habet virtutem clavium, sic sacramentaliter operatur, in virtute Sacramenti Penitentiae. Quando ergo homo contritus ad Sacramentum Penitentiae accedit, dupli-

duplicem recipit gratiam, unam ex opere operantis, quæ correspondet contritioni secundum tantis, quæ correspondet contritioni secundum tantis, quæ considerat; alteram ex opere operato, quæ considerat; alteram ex opere operato, quæ correspondet virtuti Sacramenti, unde sacramentalis dicitur. Prima producit contritionem in genere causæ efficientis, & ab ea solum dependet in genere causæ materialis dispositivæ: secunda vero dependet à contritione, non solum ut à dispositione, sed etiam ut à causâ effectivâ instrumentali, & ideo ipsam effectivè non producit.

211. Obijcies octavo: Nulla causa efficiens dependet à sua operatione, vel effectu, in alio genere causæ, quàm finalis; unde dicitur communiter, quod omne agens est propter suam operationem: Sed causa materialis, seu dispositiva, est valde diversa à causalitate finali: Ergo gratia habitualis non potest dependere in genere causæ materialis, seu dispositivæ, ab actibus quos effectivè producit.

212. Respondeo distinguendo Majorem: Nulla causa efficiens dependet à sua operatione, vel effectu, in alio genere causæ, quàm finalis, si sit purè efficiens, concedo Majorem: si simul habeat rationem causæ efficientis & formalis, secundum diversos respectus, vel munia quæ exercet, nego Majorem: nam licet ut gerit munus causæ efficientis, non possit dependere à sua operatione, vel effectu, in alio genere causæ, quàm finalis; prout tamen habet rationem causæ formalis, ab illo causari & dependere potest in genere causæ materialis dispositivæ; ut patet in forma ignis, quæ quia non solum est causa efficiens caloris ut octo, profluentis ab ipsa per modum proprietatis, sed etiam causa formalis, ab ipso in genere causæ materialis dispositivæ dependet, non quatenus est causa efficiens ipsius (cùm causa efficiens in executione sit prior simpliciter & omnibus modis aliis causis) sed prout est causa formalis. Idem cum proportionem de gratia habituali, respectu actuum contritionis & charitatis, dicendum est: licet enim ea, prout est in infundi, & gerit vices auxiliij moventis (sub qua ratione effectivè causat actus contritionis & charitatis) sit prior illis simpliciter & omnibus modis, & in nullo genere causæ, sub hac ratione & formalitate, ab illis dependeat, ut tamen est habitus, & forma sanctificans, & causa formalis justificationis, ab illis in genere causæ materialis, seu dispositivæ dependet, ut latius exposuimus in notabili, quod solutioni objectionum præmisimus: & in hoc valde hallucinantur Adversarij, dum existimant nos vellemus quod gratia habitualis, prout est causa efficiens actuum contritionis & charitatis, ab illis in alio genere causæ dependeat; hoc enim nunquam somniavimus, cùm pro certo habeamus, causam efficientem, ut efficiens est, à nulla alia causâ, præterquam à finali, posse pendere.

214. Obijcies ultimò: Dispositio ad augmentum gratiæ, & virtutum, non est ab ipso augmento effectivè: Ergo neque dispositio ad primam gratiam erit effectivè ab ipsa gratia.

Respondeo dato Antecedente, negando Consequentiam, & paritatem. Ratio discriminis est, quia dispositio ad primam gratiam sanctificantem non est ipsius meritoria, dispositio vero ad augmentum gratiæ, & virtutum, illud de condigno meretur: unde cùm principium meriti non possit cadere sub merito, dispositio ad augmentum gratiæ, ab illo effectivè proce-

dere nequit, sicut dispositio ad primam gratiam habitualement, ab ipsa effectivè producitur.

§. III

Corollaria præcedentis doctrinæ.

EX quibus in hac disputatione inferes primò, 225.

quod licet aliquando justificatio fiat in tempore, & in ea procedatur de imperfecto ad perfectum, per se tamen non requirit tempus, sed potest unico instanti fieri. Ita D. Thomas hic art. 7. ubi sic discursit, Tunc homo justificatur, cùm Deus in eius anima gratiam introducit: Sed potest eam in instanti introducere; Ergo homo potest in instanti justificari. Major patet. Minor probatur: Primò quia gratia per Spiritum Sanctum in cordibus nostris diffunditur, ut dicitur ad Rom. 5. Sed Spiritus Sanctus advenit in instanti, juxta illud Act. 2. Factus est repente de cælo sonus, adveniens Spiritus vehementis: Unde Glossa Ambrosij in illud Luca 11. Abiit in montana cum festinatione: ait: Nescit tarda molimina Spiritus Sancti gratia: & Chrysostomus homil. 25. in Joann. in principio assignat differentiam internativitatem ex carne, & ex Deo, per gratiam Spiritus Sancti, quod illa indiget tempore, hæc vero perficitur in momento: Ergo Deus potest in instanti gratiam homini infundere.

Secundò probatur eadem Minor: Quod aliqua forma non statim introducatur in subiectum, provenit ex eo quod subiectum non est dispositum, & agens indiget tempore, ut disponat illud: Videmus enim in naturalibus, materiæ dispositæ, formam introduci in instanti; & lucem in instanti recipi in diaphano, quia ex se est dispositum ad eam recipiendam: Sed Deus non requirit aliam dispositionem in anima, ad gratiam producendam, quàm eam quam ipse facit, & hanc in instanti efficere potest: Ergo, &c. Minor probatur quoad secundam partem, prima enim supponitur ex dictis de dispositionibus ad gratiam & justificationem: Quod agens non statim disponat subiectum, provenit ex disproportione aliqua inter indispositionem subiecti, & virtutem agentis; unde quanto fortior est virtus agentis, tanto citius disponit subiectum: Sed virtus divina, cùm sit infinita, superat quamcumque indispositionem subiecti: Ergo potest quamcumque materiam in instanti disponere, ac proinde liberum arbitrium ad gratiam justificantem in instanti præparare.

Dices: Motus liberi arbitrij est electio: At electio, cùm requirat deliberationem consilij, quæ importat discursum, non potest fieri in instanti: Ergo liberum arbitrium non potest in instanti ad gratiam præparari.

Confirmatur: Ad actus liberi arbitrij, ad justificationem disponentes, necessaria est consideratio plurium, Dei scilicet, & peccati: Sed intellectus non potest simul plura intelligere: Ergo nec liberum arbitrium in instanti ad justificationem disponi.

Ad instantiam respondeo cum D. Thoma hic art. 7. ad 1. motum liberi arbitrij ad justificationem requisitum, esse consensum ad detestandum peccatum, & ad accedendum ad Deum; consensus autem potest esse in instanti, sicut & ipsa electio, quæ ad justificationem est necessaria; ut patet in Adamo, & in Angelis, qui per proprios actus, Deum omnibus aliis præeligendo, se ad gratiam disposuerunt.

Ad confirmationem dico cum eodem S. Doctore in resp. ad 2. intellectum posse intelligere simul plura, si habeant ordinem adinvicem, quia tunc se habent per modum unius, juxta illud commune proloquium: *Vbi est unum propter aliud, ibi est unum tantum*: peccatum autem ut destruendum propter Deum, & ipse Deus, aliquem inter se ordinem habent.

228. Inferes secundo, justificationem, ex parte termini per eam producti, esse maximum opus Dei; cum gratia habitualis, quæ est ejus terminus, sit perfectior omnino creatæ, & creabili, ut in Tractatu de gratia ostendimus, & innuit D. Thomas hic art. 9. ad 2. dicens, *Bonum gratia unius, majus est quam bonum natura totius universi*. Creatio tamen secundum quid, seu ex parte modi agendi, perfectior est justificatione, quia per creationem aliquid fit ex nihilo; per justificationem verò gratia educitur ex anima, non ratione potentia naturalis, sed obediæntialis, sicut in Tractatu de gratia declaravimus.

Diff. 2. art. 4. Inferes tertio, justificationem, ut communiter fit, esse quidem actionem mirabilem, sed non miraculosam.

Prima pars patet: nam in justificatione in primis remittuntur peccata; remissa autem peccatorum est præcipuum opus divini omnipotentia, juxta illud quod canit Ecclesia in collecta Dominica 8. post octavas Trinitatis: *Deus qui omnipotentiam tuam parcendo maxime & miserando manifestas*: cujus dicti tres egregias rationes assignat S. Thomas 1. p. quæst. 25. art. 3. ad 3. Secundo in justificatione fit interna animæ recreatio & renovatio, de qua dicitur Ps. 103. *Emitte spiritum tuum, & creabuntur, & renovabis faciem terræ*. Tercio anima peccatoris sinitur in modum veniatur ac decoratur per gratiam habitualem, quæ est animæ decor & pulchritudo, juxta illud Augustini 1. 5. de Trinit. cap. 8. *Natura cum à Deo suo conditore justificatur, a deformi forma formosa transformatur in formam*: unde animæ per gratiam justificatæ dicit Deus Cantic. 4. *Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te*. Quarto in justificatione homo fit Dei amicus, & obiectum dilectionis specialis illius. De quo effectus loquitur Doctor mellissimus serm. 5. in dedic. Ecclesiæ, explicans illud Job: *Quid est homo quia magnificas eum?* subdit enim, quid? sine dubio vanitatis similis factus est homo, ad nihilum reductus est homo. Quomodo tamen penitus nihil est, quem magnificat Deus? quomodo nihil, erga quem appositum est cor divinum? Respiremus fratres, & si nihil sumus in cordibus nostris, forte in corde Dei potest aliud latere de nobis. O pater misericordiarum, quid apponis erga nos cor tuum? Scio, scio: ubi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum. Quomodo ergo nihil sumus, si thesaurus tuus sumus? Denique in justificatione homo non solum fit Dei amicus, sed etiam in filium ejus adoptatur: quod est adeo mirabile & stupendum, ut Chrysologus serm. 72. id appellet, *Sacramentum pavoris Sanctorum*; & serm. 67. & 68. exclamet: *Stupent Angeli, miratur cælum, pavet terra, caro non fert, auditus non capit, non attingit mens, tota sustinere non potest creatura, estimare non sufficit, credere peritimescit*. Magna procul dubio Deus olim fecit mirabilia, quæ recenset Propheta Regius Ps. 135. dicens: *Qui facit mirabilia magna solus: qui fecit cælos in intellectu: qui firmavit terram super aquas: qui fecit luminaria magna, Solem in potestatem diei, Lunam & stellæ in potestatem noctis: qui percussit*

A *Aegyptum cum primogenitis eorum: qui eduxit Israel de medio eorum, in manu potenti & brachio excelso: qui divisit mare rubrum in divisiones: qui percussit petram, & fluxerunt aquæ, &c.* Hæc omnia quotidie renovat in justificatione impii. Ibi cælos facit in intellectu, qui terrenos olim & irracionales peccatores, facit coelestes & rationales. Ibi firmat terram super aquas, qui ex lachrymarum fluentis, cordis in bono firmitatem operatur. Hic luminaria magna creat, qui lucem gratiæ è tenebris peccatorum eruit. Hic percussit Aegyptum, & filios Israel eruit à captivitate Pharaonis, qui peccatores à miserabili liberat Demonis servitute. Hic mare rubrum dividit, & Pharaonem, omnemque exercitum ejus aquis immergit, qui insurgentes affectum inordinatorum fluctus comprimit, & omnes iniquitates nostras in profundum maris suæ infinitæ misericordiae projicit. Hic petram in stagna aquarum convertit, qui ex durissimo corde lachrymarum fontes elicit. Denique justificationi impii istud Poeta merito adaptari potest: *Non alibi miranda magis*. Illa enim opus est humanæ intelligentiæ impervium, mysterium in Deo absconditum, secretum horroris, Sacramentum pavoris Sanctorum, & ænigma sacratissimum, & obscurissimum, quod nulla humani ingenii solertia aperire potest. Indica mihi, si nosti omnia, per quam viam spargitur lux, dividitur æstus super terram? Job 38. Quæ verba exponens Gregorius magnus lib. 29. Moral. cap. 9. sic ait: *Quid lucis nomine nisi justitia accipitur, & quid per tenebras nisi injustitia designatur? Unde quibusdam conversis à peccatorum nequitia dicitur: erat aliquando tenebra, nunc autem lux in Domino*. Tunc verò lux nobis spargitur, quando mens nostra fidei radio illustratur: tunc æstus dividitur, quando divini amoris igne inflammatur. Indica ergo mihi per quam viam lux spargitur? Ac si aperte disceretur: dic quo ordine justitiam suam Deus occultis finibus cordium insundit, cum & per accessum non videatur, & tamen visibilia opera hominum invisibiliter immutat; cum unam eandemque mentem modo hac, modo illa virtute irradiet, tamen per sparsam lucem adhuc ex parte aliqua eam in tentationis tenebris remanere permittat, dum dura corda emoluit, dum rigida inflectit, dum aspersa mitigat, dum frigida accendit, dum debilia roborat, dum vaga stabilis, dum nutantia consignat: intueri si vales, incorporaliter veniens quibus eam meatibus illustrat.

B Hunc mirabilem gratiæ effectum eleganter describit S. Prosper in carmine de ingratis, his verbis:

Deus ergo sepultos
Suscitavit, & solvit peccati compede vinctos:
Ille obscuratus dat cordibus intellectum:
Ille ex injustis justos facit, indit amorem
Quo redametur amans, & amor quem senserit ipse
est.

C Hunc itaque affectum, quo sumunt mortua vitæ, Quo tenebre sunt lumen, quo immunda nitefcunt, Quo stulti sapere incipiunt, ægrique valescunt. Nemo alij dat, nemo sibi, &c.

Secunda pars corollarij, quæ asserit justificationem, ut communiter fit, non debere dici miraculosa, docetur à D. Thoma hic art. 10. & probatur breviter: Ut aliqua actio sit miraculosa, requiritur ut fiat præter ordinem communem divini providentiæ, ut patet in resurrectione mortui, & illuminatione cæci: Sed justificatio impii, ut com-

communiter fit, non fit præter ordinem communem divinæ providentiæ supernaturalis, fit enim procedendo paulatim ab imperfecto ad perfectum, & disponendo peccatorem ad gratiam, per actus fidei, spei, contritionis, & charitatis: Ergo illa non debet dici miraculum. Dixi, ut communiter fit, quia conversiones aliquæ extraordinariæ, qualis fuit conversio D. Pauli, B. Magdalene, possunt dici miraculosæ, quia sunt præter communem & consuetum cursum divinæ providentiæ, moventis prius animam peccatoris ad conversionem imperfectam, ut postmodum ad perfectam deveniat; Deus autem animam D. Pauli, & B. Magdalene, tam vehementi & potentiori gratia excitavit & movit, ut statim perfectionem quandam iustitiæ & charitatis assecuti sint. Unde de B. Magdalena ait Petrus Damianus, s. de S. Bonifacio: *Stipula tartari in momento cæcis facta est par adisti, argue ut ita fatear, torrens inferni salus est splendidum solis cæli.* Hinc etiam communiter illi adaptant SS. Patres & Scripturæ interpretes illud Isaia 21. *Ecce Babylon posita est in miraculum.* Et Stephanus Cantuariensis apud Tilmanum in allegoriis, ait illam esse mirabilem illum arcum, quem Deus posuit in nubibus, ut signum esset fœderis, quod cum hominibus inerat, de quo dicitur Eccl. 43. *Vide arcum, & benedic eum qui fecit eum, valde speciosus est in splendore suo.* Sicut enim (inquit) arcus fit ex repercussione radiorum Solis, & nube rorida; ita Christus, verus Sol iustitiæ, respiciens Magdalenam veluti nubem roridam, eam velut sacram indidem variarum virtutum coloribus decoravit, & in lachrymarum imbrem resolvit. Quare de ea canit idem Author:

*Salve versicolor cælum, Iridis instar, amœnas
Virtutum formas, florigeræque ferens.*

Interes ultimo quatuor esse causas justificationis, dicitur & cuiuslibet alterius actionis, materiale, formale, efficientem, & finalem. Formale est iustitia inherens, seu gratia habitualis & iustificans, ut art. 3. ostensum est. Materialis est essentia animæ, in qua residet ipsa gratia iustificans, ut in Tractatu de gratia visum est. Finalis est triplex: Prima gloria Dei; nam ut ait Paulus ad Ephes. 1. *Prædestinavit nos in adoptionem filiorum, & in laudem gloriæ gratiæ suæ, in qua gratificavit nos in dilecto Filio suo.* Secunda gloria Christi, de qua passim idem Apostolus in Epist. ad Coloss. & ad Hebræos. Tertia est gloria & beatitudo cuique propria, quæ in clara Dei visione consistit, de qua dicitur ad Rom. 5. *Liberati a peccato, finem habemus vitam æternam.* Efficientem etiam est multiplex: Prima & præcipua est Deus. Secunda, eaque instrumentalis, conjuncta tamen cum Divinitate, est Christus ut homo. Tertia est ministerialis, nempe Sacerdos, qui est minister Sacramentorum, quæ sunt vasa & instrumenta gratiæ. Quarta est meritoria, & ipsa sola est Christus, qui, cum esset inimici, propter mirabilem charitatem quæ dilexit nos, sui sanctissimæ passionis in ligno crucis nobis justificationem meruit, & pro nobis Deo Patri satisfecit, ut ait Tridentinum sess. 6. cap. 7. Addi potest causa exemplaris, quæ est idem Christus resurgens à mortuis: quia ut ait D. Paulus ad Rom. 4. *Traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter justificationem nostram:* id est, ut perfectum justificationis exemplar nobis exhiberet. Sicut enim Christus citò, verè, & perfecte, seu non iterum moriturus resurrexit; ita justificatio nostra, quæ est spiritualis qua-

dam resurrectio à morte peccati ad vitam gratiæ, debet esse prompta, vera, & perfecta: & sic ut Christus resurgens ex mortuis, iam non moritur, mors illi ultra non dominabitur, ut ibidem ait Apostolus; ita Christianus in justificatione spiritualiter renascens, & ad vitam gratiæ resurgens, non debet amplius mori morte peccati, nec peccatum illi ultra dominari.

DISPUTATIO II.

De merito iusti.

Ad questionem 114. D. Thomæ.

Explicato primo effectu gratiæ habitualis, qui est justificatio impii, consequens est ut de merito iusti, quod est effectus ejus secundarius, disseramus, & quæ tradit S. Doctor quæst. 114. breviter exponamus.

ARTICULUS PRIMUS.

An homo possit aliquid verè, & propriè, seu de condigno, à Deo promereri?

Meritum in communi est quadam affectio seu proprietas actus humani, prout est moraliter bonus, ut docet D. Thomas supra quæst. 21. art. 3. & si consideretur in abstracto, est jus quoddam ad præmium, seu mercedem à Deo habendam: si verò in concreto spectetur, definitur potest opus retributione dignum. Sed quia boni operis retributio duobus modis fieri vel exigere potest, nimirum vel ex quadam decentia, liberalitate, & ut sic dicam honestate præmiantis, vel ex iustitiæ debito, Theologi duplex distingui e soleat meritum: unum propriè & strictè sumptum, quod habet in se valorem & æqualitatem cum præmio, & vocatur meritum de condigno: aliud largè & impropriè dictum, quod excedit à præmio in valore, est tamen decens & congruum, ut tribuatur à præmiante, unde dicitur meritum de congruo. Exemplum utriusque est in milite, cui proprium stipendium exhibetur de condigno; de congruo verò datur illi beneficium nobilitatis, vel donativum aliquod à Rege. Hic solum agimus de merito de condigno: cum enim illud simpliciter & absolute meritum appellatur, quando hæretici meritum in genere respuunt, potissimum de eo loquuntur. Illud autem tanto odio prosequuntur, ut Calvinus lib. 3. instit. cap. 15. dicat nomen meriti exosum esse, & eum pessimè fidei consiluisse, qui prius humanis hoc nomen apravit operibus, ad Dei iudicium comparatis. Sunt tamen aliqui ex recentioribus hæreticis, qui meriti nomen admittunt, & concedunt homini aliquod meritum, non tamen vitæ æternæ, sed alterius præmii inferioris ordinis, idque non propter operum proportionem, sed ex sola Dei misericordia, ut refert Belarminus lib. 5. de iustific. cap. 5. Pro veritate Catholice declarationis & defensionis.

Dico hominem, ex gratia seu per gratiam operando, posse verè & propriè, seu de condigno aliquid à Deo promereri.

PROBATUR